

heeft Prudhommeaux in een veel geprezen geschrift het onafscheidelijk verband van „coopération” en „pacification” vastgelegd.¹⁾

Rijke verscheidenheid treft in de vredes-gedachte. Van naief-practische raadgevingen is te verhalen: vurige vegetariërs loven de pacifistische kracht van het vegetarisme, voorstanders van een wereldtaal roemen in de vrede-stichtende werking van Volapük en Esperanto.

Evenmin ontbreekt het aan wetenschappelijke fundeering. De beroemde chemicus Wilhelm Ostwald meent dat langs chemischen weg ook hier de oplossing moet worden gebracht. Hij zweert bij den „energetischen Imperativ”: „vergeude keine Energie”. Vermors geen energie — dat behoort het pacifistisch wachtwoord te zijn. Door die wet wordt niet slechts klaarheid voor de physisch-chemische verschijnselen verworven, maar licht verspreid over alle levensgebied. Veel persoonlijke energie wordt verspild, doordien de wil van mensen en menschengroepen op het zelfde voorwerp wordt gericht. Wanneer de tegenstanders in stee van elkaar te beoorlogen, gemeenschappelijk hun arbeid tot verkrijging van dit voorwerp aanwenden en het dan onder elkaar verdeelen — is veel gewonnen. Zoo zal bij klaarder inzicht in de lessen der chemie, allengs het begrip strijd door dat van arbeid worden vervangen.²⁾

Nog anderen — maar waartoe de vermoeiende opsomming verder voortgezet? Slechts één karakteristiek voorstel eischt

que la coopération deviendra forcément une école de paix, de solidarité et d'harmonie, non point par la magie de quelque formule sonore, mais par la force même des choses, c'est-à-dire par l'identité désormais établie entre les intérêts particuliers et l'intérêt général”.

¹⁾ In de *Bibliothèque pacifiste internationale* verscheen zijn *Coopération et pacification*, Parijs. 1904.

²⁾ Uitvoerig wordt deze gedachte door Ostwald ontwikkeld in *Arbeit oder Kampf*, met andere voordrachten, gehouden op het 4e Deutsche Friedenscongress, te Frankfurt a.M. 1911, verzameld in een bundel van de *Verlag der Deutschen Friedensgesellschaft*.